

Anna BEJAN,

*asistent universitar al Catedrei „Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Alina MARGARINT,

*asistent universitar al Catedrei „Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

RISURI DE SECURITATE ÎN CONTEXTUL REGLEMENTĂRII TRANSNISTRENE

Rezumat

Din startul existenței sale, Republica Moldova a fost ținta unor pericole și amenințări orientate spre lichidarea statalității. Amenințările în sfera politică au aspecte cu caracter extern și intern. În principiu, ele sunt îndreptate spre subminarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Desigur, nu este vorba de o agresiune directă din partea vreunui stat, însă acțiuni cu caracter destabilizator pentru expansiunea intereselor geopolitice se întreprind de către puterile cointeresate.

Distingem că procesul de reformare a sectorului securității naționale pornește de la premisa că Republica Moldova are nevoie de suficientă stabilitate și securitate pentru asigurarea dezvoltării statului și, în același timp, de o dezvoltare economică permanentă pentru a asigura o stare durabilă de securitate și stabilitate. Reformarea sectorului securității naționale al Republicii Moldova se realizează cu participarea societății civile, mass-mediei, organizațiilor de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și organismeelor internaționale relevante. Scopul de bază al asigurării securității naționale este crearea și menținerea unei situații economice, politice, internaționale și militare strategice care ar garanta condiții favorabile pentru dezvoltarea persoanei, societății și statului.

Cuvinte-cheie: independență, securitate, conflict, autoritate, ordine publică, forță, trupe militare.

Summary

Since the beginning of its existence, the Republic of Moldova has been targeted by dangers and threats aimed at the liquidation of statehood. Threats in the political sphere have external and internal aspects. In principle, they are aimed at undermining the sovereignty, independence and territorial integrity of the Republic of Moldova. Of course, it is not a direct aggression on the part of any state, but destabilizing actions for the expansion of geopolitical interests are undertaken by the co-interested powers.

We distinguish that the reform of the national security sector starts from the premise that the Republic of Moldova needs sufficient stability and security to ensure the development of the state and, at the same time, a permanent economic development to ensure a lasting state of security and stability. Reforming the national security sector of the Republic of Moldova is carried out with the participation of the civil society, the media, human rights and fundamental human rights organizations and relevant international bodies. The basic objective of ensuring national security is to create and maintain an economic, political, international and military strategic situation that would guarantee favorable conditions for the development of the person, society and the state.

Keywords: independence, security, conflict, authority, public order, force, military troops.

Introducere. Republica Moldova este un stat nou creat în urma destrămării Uniunii Sovietice – un regim totalitar care desemna republicile surori doar în plan administrativ. Majoritatea populației a pledat pentru crearea unui stat independent și suveran, cu regim democratic și de drept. Astfel, drept valori supreme

sunt considerate interesele individului, ale societății și ale statului. Din punctul de vedere al securității naționale, politica statului a fost orientată spre armonizarea echilibrării acestor interese. Mai mult, această abordare democratică la începutul anilor 1990 era nouă după regimul totalitar, care apăra unilateral doar interesul imperial. Astfel, are loc schimbul de valori pe diferite dimensiuni și, corespunzător, necesitatea de a le proteja.

Actualitatea subiectelor investigate este determinată de necesitatea de a defini politici și identifica unele mecanisme care se vor dovedi a fi în măsură să contribuie la consolidarea securității naționale a Republicii Moldova, date fiind amenințările, riscurile și vulnerabilitățile care periodic se manifestă cu diferență intensitate.

Sectoarele apărării, securității și ordinii publice în contextul politicilor de reintegrare sunt din cele mai complicate, pe lângă cele de ordin politic și evident cel de asigurare a drepturilor omului.

Din punctul de vedere al „funcționalității” structurilor responsabile de securitatea frontierei cu Transnistria putem constata o „bază” clasică a unei frontiere de stat cu „frontiera verde” și puncte de trecere. Astfel, structurile responsabile pentru așa-zisa securitate a „frontierelor” a regiunii transnistrene sunt următoarele: Ministerul Securității de Stat, Ministerul Afacerilor Interne și Comitetul Vamal de Stat.

Securitatea națională a Republicii Moldova este supusă constant amenințărilor, riscurilor și vulnerabilităților, ele fiind alimentate de mai mulți factori, cum ar fi:

1. Republica Moldova este tratată de Federația Rusă ca un spațiu al zonei sale de influență și interes geopolitic. Rusia dispune de mai multe pârghii de presiune și intimidare, pe care le utilizează periodic;

2. tergiversarea soluționării definitive a conflictului din zona de est a Republicii Moldova, ordine care este un impediment esențial în libertatea de acțiuni și în realizarea intereselor naționale ale Republicii Moldova;

3. dependența unilaterală de o singură sursă de aprovizionare cu agenți energetici, care periodic marchează nu numai activitățile de politică externă a Republicii Moldova, ci și nivelul de trai al oamenilor prin amplificarea nemulțumirilor, sărăciei și incertitudinii;

4. orientarea aproape unilaterală spre piețele tradiționale de desfacere a mărfurilor și produselor din Republica Moldova face economia națională sensibilă la fluctuațiile și concurența nelocală mai ales din partea Rusiei.

Materiale și metode aplicate. În procesul studiului dat au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea. Materialele folosite sunt: actele legislative și normative în domeniu a Republicii Moldova, doctrina juridică națională și alte studii.

Rezultate obținute și discuții. Istoricul „dezvoltării sectorului de apărare, securitate și ordine publică” a regiunii transnistrene face parte din istoria USSR, pentru că Uniunea Sovietică a creat pe timpuri un eventual cap de pod de atac asupra părții de sud, sud-vest a Europei cu toate componentele sale logistice, umane, de infrastructură etc.

Federația Rusă este prezentă în Republica Moldova prin diferite instituții. Aici putem menționa despre instituții diplomatice, instituții culturale, mass-media, ONG-uri și nu în ultimul rând cele militare.

Din startul existenței sale, Republica Moldova a fost ținta unor pericole și amenințări orientate spre lichidarea statalității. Amenințările în sfera politică au aspecte cu caracter extern și intern. În principiu, ele sunt îndreptate spre subminarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Desigur, nu este vorba de o agresiune directă din partea vreunui stat, însă acțiuni cu caracter destabilizator pentru expansiunea intereselor geopolitice se întreprind de către puterile cointeresate.

Prin urmare, vulnerabilitatea securității naționale a țării noastre are un aspect periculos și prin starea dezmembrării teritoriale de către regimul secesionist de la Tiraspol, susținut de Federația Rusă, care până la momentul de față nu și-a retras forțele armate. Conflictul transnistrean reprezintă o amenințare reală la adresa securității naționale a Republicii Moldova nu numai din punct de vedere militar, ci și politic, economic, social.

În calitate de prim pericol la acest capitol, pentru un stat multietnic cum este țara noastră, este problema separatismului politic și etnic. Prin urmare, adeseori alimentat atât din exterior, cât și în plan intern prezintă pericol *egoismul etnic, etnocentrismul și șovinismul*, care frecvent condesc în activități anticonstituționale, provoacă ura interetnică, creează condiții pentru separatism etnic și politic.

În prezent, formațiunile militare și paramilitare ale regiunii transnistrene includ unități și formațiuni din componența Ministerului Apărării; Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Securității de Stat.

Din punctul de vedere al „funcționalității” structurilor responsabile de securitatea frontierei Transnistriei putem constata o „bază” clasică a unei frontiere de stat cu „frontiera verde” și puncte de trecere toate acestea în interpretarea legislației Republicii Moldova. Conform analizei unor surse deschise, și mai puțin de deschise, 20 % din toate cheltuielile din regiunea transnistreană sunt dedicate sectorului de apărare, securitate și ordinii publice, asta în afară de ajutorul din partea Federației Ruse [3]. Cunoaștem că în perioada anilor 2010-2014, în timpul Președintelui Ucrainei Victor Ianukovici, așa-zisul sector de apărare, securitate și ordine publică a fost susținut masiv de Federația Rusă, prin dotare tehnică de ultimă generație în domeniul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor. Datorită acestei finanțări, structurile militare din stânga Nistrului au început procesul de „modernizare” cu echipamente moderne, inclusiv pentru infanterie, subdiviziuni de destinație specială. Însă această susținere a fost încetată în 2014, după cunoscutele evenimente din Ucraina. Federația Rusă urmărirea procesul de „modernizare” și prevedea dotarea cu elicoptere de luptă de ultima generație, tehnică blindată de asalt, drone și multe altele.

Toate aceste „structuri” sunt excesiv militarizate (conform structurii, sarcinilor, echipamentului și armamentului, participare la aplicații de luptă), inclusiv cele responsabile de „vamă” sau „migrație”.

Totodată, urmare a unei analize ample a paginilor oficiale ale așa-ziselor structuri de forță din regiunea transnistreană, se constată o creștere semnificati-

vă a numărului de aplicații militare cu participarea Grupului Operativ de Trupe Ruse (GOTR) și așa-zisele „structuri de forță” ale regiunii transnistrene. Cea mai mare parte a aplicațiilor de luptă sunt desfășurate cu scopul, consolidării cooperării, coordonării și interoperabilității cu așa zisele structuri de forță ale regiunii transnistrene, din care – lichidarea grupelor de diversiune, respingerea atacurilor teroriste, unele cu folosirea tehnicii grele, cu trecerea obstacolelor de apă, cu traversarea râului Nistru și efectuarea tragerilor de luptă pe malul drept de către dispozitivele de luptă. Toate aceste activități ale Grupului Operativ de Trupe Ruse vin în contradicție cu principalul document în domeniul reglementării conflictului – Acordul cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, semnat de Republica Moldova și Federația Rusă la 21 iulie 1992, și anume articolul 4 care prevede că: „Unitățile Armatei a 14-a a Forțelor Armate ale Federației Ruse, dislocate în Republica Moldova, vor respecta cu strictețe neutralitatea și se vor abține de la orice acțiuni ilicite față de patrimoniul militar, față de militarii acestei armate și membrii familiilor lor” [1].

Pe lângă aceasta, în ultimul timp observăm și o avalanșă de „desanturi”, fie diplomatice ale Federației Ruse (vizitele demnitarilor ruși în Republica Moldova și declarațiile lor), dar de fapt nu atât în Republica Moldova, cât în regiunea transnistreană, precum și „desanturi separatiste” (vizitele preșinșilor demnitari al regiunii transnistrene Vadim Krasnoseliski, Aleksandr Martânov și Vitali Ignatiev) la Moscova.

În perioada 1991-2001, frontiera de stat a Republicii Moldova ramânea fără acoperire statală, excepție făcând câteva posturi vamale, dar de fapt unul din ele pe segmentul transnistrean al frontierei de stat Pervomaisk-Kuciurgan, pe teritoriul Ucrainei. Nici „frontiera administrativă” nu era în vizorul autorităților naționale. Însă în final totuși Republica Moldova împreună cu Ucraina, susținute de către partenerii externi, în sfârșit au relansat controlul comun în punctul de trecere Pervomaisk-Kuciurgan, pe segmentul transnistrean al frontierei de stat moldo-ucrainene. Aceste „desanturi” nu ne demonstrează nimic altceva decât o susținere deschisă a autorităților separatiste și sfidarea autorităților Republicii Moldova. Și asta contrar tuturor acordurilor internaționale bilaterale între Republica Moldova și Federația Rusă, unde e stipulat: „Înaltele Părți Contractante își vor dezvolta relațiile pe baza respectului reciproc, încrederii și colaborării. Ele vor respecta neabătut principiile și normele general recunoscute ale dreptului internațional: egalitatea suverană, nerecurgerea la forța sau la amenințarea cu forță, inviolabilitatea frontierelor, integritatea teritorială, independența politică, reglementarea pașnică a diferendelor, neamestecul în treburile interne, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, egalitatea în drepturi și dreptul popoarelor la autodeterminare, colaborare dintre state și îndeplinirea cu bună-credință a angajamentelor asumate în conformitate cu dreptul internațional” [2].

Pe de altă parte, un șir de riscuri economice afectează securitatea societății și a persoanei în domeniul energetic, alimentară, ecologic, demografic, informațional etc. De exemplu, fenomenul corupției și al interesului de grup, economia tene-

bră/ subterană subminează considerabil potențialul economic al țării și erodează suveranitatea statului de drept.

Astfel, structurând riscurile și amenințările la adresa securității Republicii Moldova, constatăm că, conflictul transnistrean trece ca un fir roșu prin lista pericolelor menționate, atât în acordurile internaționale, cât și în actele legislative interioare [4, p. 14].

În concluzie, în toți acești ani de după independență, orice inițiativă de rezolvare a conflictului transnistrean s-a soldat cu eșec. Fie autoritățile, fiind maleabile, acceptau în anii 1992-1998 condiționalitățile impuse de Federația Rusă, inclusiv cu finalități „brejneviste” în anii 1996-2000, fie unele inițiative impuse de Federația Rusă erau respinse practic în final.

Între timp, Federația Rusă s-a impus pe toate dimensiunile în regiunea transnistreană, inclusiv în domeniul apărării, securității și ordinii publice. Această impunere a luat amploare după anul 2011, și pentru moment a ajuns la apogeul său, inclusiv cu sfidarea deschisă a autorităților Republicii Moldova. Între timp, dar în special în anii 2012-2016, autoritățile separatiste au dezvoltat cadrul juridic și legislativ pe toate dimensiunile securității așa-zisei frontiere transnistrene. De asemenea, avem „adresări” către Federația Rusă din partea separatiștilor de a disloca trupe militare ruse la frontiera de stat a Republicii Moldova cu Ucraina. Avem o creștere semnificativă a aplicațiilor militare ale Grupului Operativ de Trupe Ruse și ale forțelor paramilitare separatiste. Avem implicări directe ale serviciilor de informații ale Federației Ruse în Republica Moldova și un Grup Operativ de Trupe Ruse, fără un statut și mandat clar definit, dar cu implicări în toate sferile, nu numai în cea militară.

Astfel, în contextul noii viziuni asupra reglementării conflictului transnistrean, elaborate de către autoritățile Republicii Moldova cu sprijinul societății civile și ulterior a partenerilor de dezvoltare pot fi luate în considerație următoarele recomandări:

- Republica Moldova va propune, negocia și ulterior va implementa mecanismul de demilitarizare, descriminalizare și democratizare, prioritară la prima etapă fiind pusă demilitarizarea Zonei de Securitate și segmentului transnistrean al frontierei de stat. Asta ar prevedea și propunerea către Federația Rusă de a-și prelua „desantul” său, asigurându-se libera întoarcere la patria sa;

- Republica Moldova împreună cu partenerii săi UE, SUA, Ucraina și OSCE vor relua mesajele cu retragerea și lichidarea arsenalului militar rus, precum și înlocuirea treptată a așa ziselor forțe de pacificare cu cele internaționale cu statut civil polițienesc;

- În contextul demilitarizării Zonei de Securitate și a regiunii în întregime, autoritățile Republicii Moldova vor propune partenerilor internaționali mecanisme transparente de dizolvare a formațiunilor paramilitare, casare a armamentului și tehnicii militare, precum și reabilitarea socială și recalificarea persoanelor care fac parte din efectivul așa-ziselor structuri de asigurare a securității frontierelor și celor militare;

- Avansarea dialogului cu partea ucraineană pe problema controlului co-

mun pe segmentul transnistrean al frontierei de stat, trecerea treptată a tuturor activităților sub umbrela câmpului legal al Republicii Moldova;

– Republica Moldova va impune reguli clare de comportament și conduită pentru așa-ziii demnitari din regiune (coordonări de deplasare, refuz de deplasare peste hotarele Republicii Moldova în cazul în care se dovedește urmărirea altor interese decât cele în conformitate cu legislația națională, nepermiterea folosirii automobilelor de serviciu cu preținse numere diplomatice ale regiunii). În acest sens, va fi cerută asistență din partea partenerilor în formatul de negocieri existent, inclusiv cu participarea Misiunii Uniunii Europene de Asistență la frontiera Republicii Moldova și Ucraina.

Este evident că toate aceste măsuri nu pot fi separate de alte politici de reintegrare a Republicii Moldova. Dat fiind existența unui număr impunător de cercetări și studii pe tematica așa-numitelor conflicte înghețate și, în particular, pe problematica transnistreană, comunicarea este o încercare suplimentară, precum și un efort suplimentar de examinare a situației create în jurul malului stâng al Nistrului. Distingem că procesul de reformare a sectorului securității naționale pornește de la premisa că Republica Moldova are nevoie de suficientă stabilitate și securitate pentru asigurarea dezvoltării statului și, în același timp, de o dezvoltare economică permanentă pentru a asigura o stare durabilă de securitate și stabilitate. Reformarea sectorului securității naționale al Republicii Moldova se realizează cu participarea societății civile, mass-mediei, organizațiilor de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și organismelor internaționale relevante. Scopul de bază al asigurării securității naționale este crearea și menținerea unei situații economice, politice, internaționale și militar strategice care ar garanta condiții favorabile pentru dezvoltarea persoanei, societății și statului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Art. 4, Acordul cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, semnat de Republica Moldova și Federația Rusă la 21 iulie 1992.

2. <http://www.rusia.mfa.md/legal-base-ro/> - Art. 1 al Tratatului de prietenie și cooperare între Republica Moldova și Federația Rusă, accesat la data 04.09.2018.

3. <http://gov-pmr.org/order> - Рабочее совещание по текущим вопросам, accesat la data 07.09.2018.

4. Rosian Vasiloii, Riscuri de securitate și apărare în contextul reglementărilor transnistrene, Chișinău, 2017, p. 14.